

Zapojování žáků roste: výzkum o participaci

Mgr. Tomáš Hazlbauer,
ředitel Centra pro
demokratické učení (CEDU),
o. p. s.

CEDU
CENTRUM PRO DEMOKRATICKÉ UČENÍ

Česká školní inspekce (dále ČŠI) realizovala od září 2016 do dubna 2017 šetření na 3 662 základních školách. Hlavním tématem byla participace žáků a studentů na fungování a rozvoji školy s většinovým zaměřením na fungování žákovských parlamentů. Ukazuje se, že tuto formu spolupodílení se žáků na rozvoji školy využívá 62,5 % plně organizovaných škol a celkově 1 505 všech základních škol má žákovský parlament, což potvrzuje jeho rozšířenost napříč školami v ČR.

Základní informace o výzkumu

Pro potřeby tohoto článku vybíráme ze šetření, kterého se zúčastnila většina ZŠ, SŠ a VOŠ, jen zjištění týkající se žákovských parlamentů (dále jen ŽP) na základních školách a tvoříme vlastní interpretaci, která kromě dat zohledňuje zkušenosti ze škol a může být odlišná od těch ve zprávě ČŠI.

Centrum pro demokratické učení, o. p. s., (dále CEDU) bylo osloveno jakožto expertní organizace, která se již desátým rokem zaměřuje na práci žákovských parlamentů, aby stanovilo oblasti a otázky k výzkumu a podílelo se na formulaci některých bodů závěrečné tematické zprávy. Ta je dostupná na www.csicr.cz, interpretaci tematické zprávy najdete na www.skolaprodemokrácii.cz

Nejzajímavější zjištění:

- **Zapojování žáků roste:** Nikdy neproběhl takto rozsáhlý výzkum, ale dle podobných menších výzkumů vzrostl počet parlamentů (z 580 na 1 505).
- **Většina parlamentů funguje formálně:** Jeden z klíčových faktorů, frekvenci setkávání se ŽP alespoň jednou za 14 dnů, 74,3 % škol nesplňuje a schází se méně často.
- **Třetina škol špatně provádí volby:** 34,2 % ZŠ zajišťuje volby individuálním přístupem v každé třídě.

Ve školách je více koordinátorů

Kromě samotného faktu, že se žáci mohou ve více školách zapojovat do samosprávných orgánů, je pozitivní i změna situace ohledně pedagoga, který se zabývá koordinací ŽP.

Přítomnost pedagogického pracovníka pověřeného koordinací ŽP ve škole – podíl škol (v %)

Koordinace žákovského parlamentu	ZŠ
Koordinací se ve škole zabývá jedna osoba	70,2
Koordinací se ve škole zabývá více osob	25,1
Žádný takový pracovník pověřen není	4,7

Lze tedy říci, že když už škola parlament má, má i svého koordinátora (95,3 %), a dokonce čtvrtina z nich má více osob, které se koordinací zabývají, což je v této oblasti jedno z výrazných doporučení naší organizace.

Zasedání trvají déle

I délka trvání zasedání poměrně velké části parlamentů ukazuje na zlepšující situace ve školách. Dříve se většina parlamentů na ZŠ scházela na dobu „velké přestávky“, ale ze současných zjištění vyplývá, že takřka 60 % škol ŽP vede 45–90 minut, což je jednou ze základních podmínek, které přispívají tomu, že se žáci mohou seriózně zapojovat do chodu školy a přebírat za jim svěřené úkoly odpovědnost.

Délka trvání jednání žákovského parlamentu – podíl škol (v %)

Délka trvání	ZŠ
Jednu vyučovací jednotku (45 min.)	48,4
Více než jednu vyučovací jednotku	10,5
Méně než jednu vyučovací jednotku	41,1

Nízká četnost setkávání

Alarmujícím je pak zjištění o dalším z klíčových faktorů: četnosti setkávání ŽP. Četnost setkávání nižší než alespoň jednou za dva týdny naznačuje formální charakter u 74,3 % ŽP, ve kterých tak dochází spíše k přenosu názoru a podnětů, nikoliv k rozvoji dovedností žáků.

Četnost schůzek žákovského parlamentu – podíl škol (v %)

Četnost schůzek	ZŠ
Alespoň 1x za týden	6,3
Alespoň 1x za 2 týdny	19,4
Alespoň 1x za měsíc	53,4
Méně než 1x za měsíc	20,9

Část škol špatně koná volby

Poměrně negativně vyznívají zjištění týkající se způsobu realizace voleb ve třídách. Pro motivaci žáků a pro kredibilitu ŽP, ale i pro samotné posilování důvěry v demokracii a její mechanismy je kvalita volebního procesu klíčová. Funkční mechanismus je takový, že na základě jednotné a promyšlené metodiky třídní učitelé ve svých třídách zajišťují přípravu žáků (motivace, znalostně-informační rovina o ŽP, roli „parlamentáka“ i volebním mechanismu) a následně facilitují proces volby.

Organizace voleb do žákovského parlamentu – podíl škol (v %)

Způsob organizace	ZŠ
Podle jednotné metodiky ve všech třídách v režii třídních učitelů	51,6
Podle jednotné metodiky ve všech třídách v režii koordinátora parlamentu	14,2
Individuálním postupem v každé třídě	34,2

Ze zjištění bohužel vyplývá, že 34,2 % ZŠ volby zajišťuje individuálním přístupem v každé třídě. Zkušenost ze škol

pak ukazuje, že pokud třídní učitel neví, jak takový proces zrealizovat, dělá v něm mnoho chyb od demotivace žáků až po direktivní výběr konkrétních žáků učitelem.

Ředitelé mají zkreslenou představu

Z výzkumu také vyplývá, že dle výpovědí ředitelů znají učitelé na téměř všech ZŠ důvody zřízení ŽP ve škole a jeho cíle, ale také jeho kompetence.

Tato data ostře kontrastují s naší zkušeností ze stovek setkání a školení s pedagogickými sbory napříč Českou republikou, podle kterých jen některé školy znají kompetence ŽP a dávají pravidelný prostor na informování o činnosti ŽP na setkáních sboru či třídy. O minimu škol lze říci, že by třídní učitelé rozuměli tomu, proč ŽP ve škole funguje, natož jaké má vzdělávací cíle. To končanců dokazují i jinde zjištěná data o tom, že jen 6 % škol má parlament v ŠVP, nebo o tom, že volby do parlamentu konají individuálním přístupem ve třídách až na třetině ZŠ.

Lze očekávat, že na školách, které si o školení pro sborovny ani neříkají (nejsou tak motivované), bude situace ještě horší než u těch, se kterými máme přímou zkušenost. Ředitelé tak problematice příliš nerozumějí anebo si realitu na své škole mohou podvědomě přikrášlovat.

Slovo závěrem

Česká republika jednoznačně potřebuje občany, kterým je už od dětství umožněno vyzkoušet si participovat na okolním dění. Fungující žákovské parlamenty dávají dětem a mladým lidem možnost zažít, jaké je mít za něco odpovědnost (adekvátně k věku a zájmům), jak s tímto prožitkem zacházet a jak se na jeho základně svobodně rozhodovat. Trénují si různé způsoby konstruktivní komunikace a efektivní spolupráce. Tyto zkušenosti jim pomáhají rozvíjet aktivní postoje, tzn. že oproti předchozím generacím je pro mladé lidi mnohem přirozenější zájmat se, co se kolem nich děje. Žáci a studenti rozumějí tomu, že v parlamentní demokracii je potřeba aktivní účasti kriticky uvažujících občanů. V opačném případě pak u lidí snadno dochází k deziluzi z politiky a samotné demokracie, což můžeme v současnosti sledovat u nás i v celé Evropě. Narůstající počet žákovských parlamentů je velkým příslibem do budoucna. Na rozdíl od ČŠI však nesdílíme nadšení z vyšších čísel, jelikož se ukazuje, že většina parlamentů pracuje formálně a ředitelé škol si toho nejsou vědomi. Proto je nutné a potřebné školy v jejich nelehké práci podpořit a zvýšit četnost efektivně fungujících parlamentů.

II

Řízení školy

Jsme také na facebooku

Řízení školy

Lajkujte

Komentujte

Sdílejte

Soutěžte s námi !